I

Так, сер. Флем Сноупс заповнив усю околицю крапчастими кіньми. Тепер люди ганяють їх удень і вночі, вйокаючи та гейкаючи, а вони гасають туди й сюди через дерев'яні містки, гримочучи копитами, наче громовиця. Одного погожого ранку я вже був на півдорозі до містечка, дрімаючи у бричці, яку непоспіхом тягли мої коненята, коли раптом із кущів вискакує якась проява, що перелітає через дорогу, не торкнувшися її копитами. Вона майнула через мою упряж, немов яструб завбільшки з дошку для оголошень. Мені знадобилося з півгодини, щоб зупинити коней, розплутати повіддя з воза та знову прилаштувати упряж.

Бісовий Флем Сноупс! Щоб я згинув, як пес, коли не він усе це натворив. Якось уранці, років з десять тому, хлопці посідали на порозі у Варнера, щоб поласувати тютюнцем та погомоніти, коли це над загородкою з'являється Флем в одній жилетці та з зачіскою навпіл, немов він служив у Варнеровій крамниці вже десять років. Люди всі знали Флема; це було чимале сімейство, що мешкало в долині миль за п'ять звідси. Принаймні того року. Орендарювали. Вони ніколи не сиділи на одному місці більше року. По тому сунулися далі, побільшавши на хлопця чи, може, на двійню, в залежності від приплоду. Отака це була сімеєчка. Окрім Флема. Решта з них були фермери, які щороку переїжджали з місця на місце; аж ось одного дня з'являється Флем, вигулькнувши з-поза загородки, немов він власник крамниці. Не пропрацював він там і двох років, як люди зрозуміли, що коли б він та Джоні поторгували в тій крамниці ще років десять, то Джоні став би Флемові Сноупсу за прикажчика. Бо той хлоп міг зробити п'ятака з чотирьох центів. Він обібрав мене у двох справах, а якщо чоловік здатний на таке, то сподіваюся, що він розбагатіє раніш за мене; ото і все.

Гаразд. Отак і служив Флем прикажчиком у Варнера, збиваючи п'ятака то там, то тутечки, нікому про це не розпатякуючи. Жодного

разу, сер. Люди не знали, що Флем нагрів когось, якщо чоловік, якого від обдурив, не розповідав сам. Флем сидів собі на стільчику, жуючи тютюн та потихеньку облаштовуючи свої оборудки, доки через тиждень ми довідувалися, що він устряв до чужого бізнесу,— в тому разі коли чоловік, якого він обібрав, мав досить дурну довбешку, щоб розповісти про це. Отакий він був Флем.

Ми дали йому десять років, щоб він заволодів усім, що мав Джоні Варнер. Але ці десять років він не сидів склавши руки. Певно, ви всі знаєте оту доньку дядечка Біллі Варнера, найменшу, Юлу. Сестру Джоні. Щонеділі кожний візок з жовтими спицями та кожний вишкребений верховий кінь прив'язувалися до огорожі Білла Варнера, а молоді хлопці снували на помості побіля Юли, немов бджоли навколо горщика з медом. Вона була така собі тлуста та пухка дівка, чий щирий регіт нагадував ріллю на цілині. Ніхто з хлопців не хотів іти раніше за інших, отож вони й крутилися на ганку, допоки наставав час іти додому, а декотрим треба було їхати ще дев'ять чи десять миль, потім уранці вставати та плуганитися в поле. Тому вони вирушали разом, їхали гуртом до броду через потічок, прив'язували свої жовтоколісні вози та чищених коней до дерев і билися між собою. Потім сідали на свої вози і їхали по домівках.

Якось одного дня, приблизно рік тому, одна з цих жовтоколісних бідок і один з вишкребених верхових коней подалися геть з нашого краю. Подейкували, що вони рушили до Техасу. Наступного дня дядечко Біллі, Юла та Флем приїздять до містечка у дядечковій бричці, а коли вони повернулися, то Флем і Юла були одружені. Наступного дня чуємо, що ще два жовтоколісні вози поїхали геть. Можливо, вони подалися до Техасу. То дуже великий край.

Чи так чи інак, але приблизно через місяць після весілля Флем та Юла теж поїхали до Техасу. Не було їх, мабуть, з рік. Тоді одного дня минулого місяця Юла повертається назад, з дитиною. Коли ми на цю дитину поглянули, то виснували, що їй уже місяців зо три. Дитина вже чіплялася за стільця. Я вважаю, що Техас, як великий край, швидко

робить і великих людей. Принаймні якщо дитина буде рости так скоро, як почала, то років через вісім вона жуватиме тютюн і ходитиме голосувати на виборах.

Аж ось минулої п'ятниці з'являється і Флем. Він сидів у бричці з приятелем. На приятелеві був отой капелюх, до якого входить цеберка води; в задній кишені він мав револьвера з білим руків'ям і мішечок з імбировим печивом, а за бричкою йшли майже дві дюжини отих техаських коней, пов'язаних колючим дротом. Масть вони мали морквяного кольору, тихенькі були, мов голуб'ята, але кожний міг убити вас так хутко, як гримуча змія. Жодний з них не мав очей одного кольору і ніколи, здається мені, не знав вуздечки; а коли техасець зліз із брички і підійшов до них, щоб показати, які вони сумирні, один із них одірвав йому шмат куртки, немов одрізав бритвою.

Флем уже десь подівся; вважаю, що він пішов одвідати дружину та сина, гадаючи, мабуть, що хлопець поїхав допомагати дядькові Біллові орати в полі. А техасець погнав коней на подвір'я місіс Літглджон. Він мав трохи халепи, допоки загнав їх через ворота, бо ж ті коні ніколи не бачили загорожі, а коли, нарешті, він заштовхав їх до повітки, обценьками порізав дріт і насипав їм до корита лущеної кукурудзи, то вони те корито розбили. Гадаю, що вони сприйняли кукурудзу за жуків абощо. Отож він залишив їх в огорожі і оголосив, що завтра вранці буде розпродаж.

Того вечора ми зібралися на ганку місіс Літтлджон. Зважте, що місяць тієї ночі був повний, і ми могли спостерігати за тими крапчастими розбишаками, які мелькали побіля огорожі та літали подвір'ям, мов мальки в ставку. Часом вони збивалися в купу під повіткою і перепочивали, кусаючи та хвицяючи одне іншого. Чути було, як вони іржали, гупали копитами об повітку — бах! — немов пістолет. Гук був такий, ніби який хлоп бавився зі зброєю в гнізді диких гірських котів.

II

Ніхто з нас не знав, належать коні Флемові чи ні. Було відомо одне: ми ніколи не будемо знати напевне, чиї це коні і чи Флем сів на бричку в кінці міста, щоб проїхатися. Навіть Ек Сноупс, двоюрідний брат Флема, не знав. Але ніхто цьому не дивувався. Ми були певні, що Флем миттю обдере Ека, як і кожного з нас.

Наступного ранку всі зібралися, коли сходило сонце; деякі прибули за дванадцять і шістнадцять миль, тримаючи гроші в кисетах для тютюну, схованих у верхньому одязі, і стояли біля паркану, коли техасець вийшов з оселі місіс Літтлджон після сніданку і разом зі своїм білим револьвером, що виглядав із кишені, забрався на стовпчик воріт. Він витяг новий пакунок з імбировим печивом, відкусив кінчик, мов на сигарі, виплюнув папір і сказав, що аукціон почався. А люди все прибували: на возах, верхом на конях і мулах, прив'язували їх по той бік шляху і прямували до огорожі. Флема ніде не було видно.

Проте розпродаж не починався. Техасець звернувся до Ека, тому що Ек допоміг йому минулого вечора загнати коней до повітки і нагодувати їх лущеною кукурудзою. Ек вчасно вискочив. Він вилетів із повітки, мов тріска з колоди, коли вода ламає греблю, і встиг вискочити на віз.

Техасець гомонів з Еком, коли зі своєї брички зліз Генрі Армстид. Ек саме сказав, що боїться купувати, бо спробуй-но впоратися з цими кіньми, на що техасець відповів: "З оцими кониками? з оцими маленькими коненятами?" Він зліз із стовпа і підійшов до коней. Вони розсипалися і побігли, а він подався їм услід, улесливо щебечучи, тримаючи руку, немов хотів упіймати муху, аж поки загнав троє чи четверо в кут. Він стрибнув до них, і тоді ми нічого не могли бачити — така здійнялася курява. Стояла ціла хмара, і крапчасті дикуни, вирячивши очі, стрибками у сім метрів розбіглися у сорок напрямів, так що їх і не зрахувати. Коли курява всілася, з'явився і техасець з конем. Скручена голова коня позирала навколо, мов сич. Ноги йому взято в путо, він тремтів, мов наречена в день шлюбу, і стогнав, як пилка на тартаку, а техасець повернув йому голову так, щоб він нюхав небо. "Погляньте-но сюди",— каже техасець, угрузши закаблуками в землю, з

білим револьвером у кишені і з набряклою шиєю, мов у звиненого вужа, так що ми ледве розчовпали, що він белькоче, лаючи коня і звертаючися водночас до нас: "Погляньте, лишень, на оцього огиряку від чотирнадцяти татусів, що має голову, схожу на скрипку. Спробуйте проїхатися на ньому, а тоді купуйте; ви матимете найкращого..." Потім знову здійнялася курява, і ми нічого не могли бачити, окрім крапчастої шкіри і гриви та ще техаських закаблуків, що мелькали, мов двійко горіхів на мотузочку, коли ото ними бавляться діти, а через якусь хвильку семилітровий капелюх промайнув у повітрі, як стара вгодована курка, що перелітає через паркан.

Коли порохнява знову всілася, він з'явився в далекому кутку огорожі, витрушуючи пил. Він підійшов, підняв капелюха, витер його і знову виліз на стовпець. Дихав він важко. Не тамуючи подих, він дістав із кишені пакетика і схрумав печиво. Кінь з головою, мов молоток, все бігав навколо подвір'ям, нагадуючи карусель на ярмарку. І тоді з'явився Генрі Армстид, який пхався до воріт у залатаній робі і сорочці з розпанаханим рукавом. До того ніхто не звертав на нього уваги. Ми всі спостерігали за техасцем і кіньми. Навіть місіс Літтлджон; вона саме розпалила вогонь під баняком з білизною у глибині двору, а тоді стала біля паркану, потім пішла в дім, знову вийшла з оберемком білизни і стала під огорожею. Аж ось сунеться і Генрі, а за ним бачимо місіс Армстид у вилинялому капоті, капелюшкові від сонця і тенісних черевиках. "Забирайся геть до брички", — наказує їй Генрі.

— Генрі,— говорить вона докірливо.

— Гей, хлопці,— звертається техасець,— поступіться їй місцем, щоб і вона могла подивитися. Іди сюди, Генрі,— говорить він.— Ти маєш нагоду купити верхового коня, який сподобається твоїй господині. Даси десять доларів, Генрі?

— Генрі,— говорить місіс Армстид. Вона кладе руку на плече Генрі. Генрі змів руку геть.

— Забирайся до брички, як я тобі сказав,— каже Генрі.

Місіс Армстид не ворухнулася. Вона стояла позаду Генрі, сплівши руки на сукні, не дивлячись ні на кого. "Йому немає іншої халепи, ніж купувати оту товаряку,— каже вона.— У нас лише п'ять доларів на весь бідолашний дім, а йому бракує іншого клопоту". Це дійсно була правда. Вони ніколи не заробляли понад прожиток, маючи чотирьох хлопців, яких вона сяк-так спромагалася одягати плетивом при світлі пічного вогню увечері, коли Генрі спав у ліжку.

— Заткни пельку і вилазь на воза,— говорить Генрі.— Хочеш, щоб я прив'язав тебе до воза на битім шляху?

Техасець поглянув на неї одним оком. Потім почав розмовляти з Еком, ніби Генрі тут і не було. Але Ек злякався. "Я можу завести собі кусючу черепаху або водяну гадюку і безкоштовно. Не буду я купувати".

Тоді техасець заявляє, що він коня Екові подарує.

— Щоб розпочати аукціон, та ти й допомагав мені вчора увечері. А ставитимеш на наступного коня,— каже він,— я віддам тобі задурно отого скрипкоголового огиря.

Хотів би я, аби ви бачили їх, коли вони зі своїми грошима, споглядаючи, як техасець віддасть Екові Сноупсу живого коня, щоб потім назвати Ека дурнем, незалежно від того візьме він його чи ні. Вкінець Ек говорить, що візьме.

— Але я розпочну ставки,— каже він.— Тоді я не буду купувати наступного, якщо ціна зросте вище за мою.

Техасець погодився, і Ек поставив долар на чергового коня, а Генрі Армстид стояв, роззявивши рота, дивлячися на Ека та техасця мов на скажених псів абощо.

— Долар,— каже Ек.

Техасець позирнув на Ека. Рот у нього був теж роззявлений, ніби він збирався щось сказати, а забув, що саме.

— Долар? — повторює він.— Один долар? Ти маєш на увазі один долар, Еку?

— Хай йому грець,— відмовляє Ек.— Тоді два долари.

Гаразд, сер, хотів би я, щоб ви бачили техасця. Він витяг пакунок із печивом, підніс до очей, зазирнув у нього, ніби там був або діамант, або павук. Тоді він кинув його геть і витер лице хусточкою.

— Добре,— погоджується він.— Дуже добре. Два долари. Два долари. У тебе з пульсом усе гаразд, Еку? — запитує він.— Тобі не сняться вночі страхітливі сни, від яких кидає в піт? Добре,— говорить він.— Мені нічого не залишається робити. А ви, хлопці, будете стояти й дивитися, як Ек купить двох коней по долару за кожного?

Це й зробило свою справу. Бути мені псом, якщо він не виявився таким же пройдою, як і Флем Сноупс. Він не промовив і двох слів, коли з'явився Генрі Армстид, розмахуючи кулаком.

— Три долари,— каже Генрі.

Місіс Армстид намагалася стримати його. Він відкинув її руку, простуючи до стовпця.

— Містере,— каже місіс Армстид.— У нас четверо хлопців удома, а збіжжя, щоб годувати худобу, немає. Ми маємо всього п'ять доларів, які я заробила плетивом вечорами, а він хропів у ліжку. І йому ніякого клопоту.

— Генрі дає три долари,— каже техасець.— Додай долара, Еку, і кінь твій.

— Генрі,— докоряє місіс Армстид.

— Накинь, Еку,— каже техасець.

— Чотири долари,— озивається Ек.

— П'ять доларів,— наполягає Генрі, розмахуючи кулаком. Він уже проліз під воротами. Місіс Армстид давиться на техасця.

— Містере,— говорить вона,— якщо ви заберете ті п'ять доларів, що я заробила своїм хлопцям плетивом, я прокляну вас на все життя.

Але Генрі вже неможливо було зупинити. Він підбіг, розмахуючи перед техасцем кулаком. Потім розкрив жменю, в якій були гривеники і четвертаки та ще доларовий папірець, схожий на коров'ячу жуйку.

— П'ять доларів,— каже він.— А той, хто підвищить ціну, має стяти мені голову, інакше я зітну йому.

— Нехай буде так,— погоджується техасець.— Остаточна ціна п'ять доларів. Тільки не вимахуй кулаком перед моїм носом.

III

Торгівля тривала аж до заходу сонця, аж поки продали останнього коня. Техасець роз'юджив присутніх, і ціна зросла до семи доларів з половиною, проте більшість коней пішла за три або чотири долари; техасець сидів на стовпці і вибирав коней, як йому заманеться; тим часом місіс Літтлджон крутилася біля баняка, на якусь хвильку бігала до паркану і знову поверталася до своєї справи. Воца вже скінчила

виварювання, білизна висіла на линві у задньому дворі, а до нас долітали пахощі вечері, що упрівала. Нарешті всіх лошаків спродали; останніх двох і свою бричку техасець виміняв на коляску.

Ми всі дуже стомилися, але Генрі Армстид скидався на оскаженілого пса. Коли він купив коня, місіс Армстид пішла до брички, сіла за двома, схожими на кролів, худоребрими шкапами, а сам візок мав такий вигляд, ніби от-от розвалиться, тільки-но рушать мули. Генрі навіть не встиг забрати їх із шляху, і візок стояв посередині з господинею в ньому, яка з самого ранку ні на кого не дивилася.

Генрі стояв біля воріт. Він підійшов до техасця.

— Я купив коня і сплатив готівкою,— каже Генрі.— А ти вважаєш, що я стоятиму тут, допоки всіх розпродають, і тоді я отримаю свій товар. Я хочу забрати свого з гурту.

Техасець поглянув на Генрі. Він говорив спокійно, немов замовляв чашку кави за столом.

— Забирай свого коня,— каже він.

Генрі перестав дивитися на техасця. Він ковтав слину, тримаючися за ворота.

— А ти мені не допоможеш? — питає він.

— Це не мій кінь,— відповідає техасець.

Генрі не дивився на техасця, він взагалі не дивився ні на кого. "Хто допоможе мені упіймати коня?" — запитує він. Ніхто не озвався жодним словом. "Принеси налигача",— каже Генрі. Місіс Армстид злізла з брички і принесла налигача. Техасець спустився з стовпчика. Жінка пройшла повз нього, тримаючи мотузку.

— Не заходьте туди, місіс,— говорить техасець.

Генрі відчинив ворота. Він не оглядався. "Іди сюди",— наказує він жінці.

— Не ходіть туди, місіс,— повторює техасець.

Місіс Армстид теж не дивилася ні на кого, тримаючи в руках мотузку. "Мабуть, доведеться піти",— каже вона. Разом з Генрі вони заходять до двору. Коні розбіглися, а за ними подалися Генрі і місіс Армстид.

— Заженемо його в кут,— каже Генрі. Зрештою вони загнали коня, Генрі взяв налигача, але місіс Армстид відступає перед конем. Вони знову підходять до нього, проте місіс Армстид випускає його вдруге, а Генрі обертається і б'є її мотузкою. "Чому ти не заганяєш його назад? — питається Генрі. Він знову б'є її.— Чому?" В ту мить я оглядаюся і бачу, що поруч стоїть Флем Сноупс.

І тоді техасець зривається з ніг. Бігав він швидко, як для здоровила. Він перехопив мотузку, перед тим як Генрі хотів ударити жінку втретє, а Генрі крутнувся, ніби хотів стрибнути на техасця. Проте накинутися він не встиг. Техасець схопив Генрі за руку і вивів його з обійстя. Місіс Армстид йшла позаду, техасець витяг з кишені гроші і тицьнув їх у руку місіс Армстид. "Заберіть його до брички і відвезіть додому",— каже він так, ніби йому сподобалася вечеря.

І тут підходить Флем. "А це за що, Баку?" — запитує Флем.

— Гадає, ніби він купив коня,— відповідає техасець.— Забирайте його геть, місіс.

Але Генрі не погоджується. "Поверни йому гроші,— говорить він.— Я купив коня і матиму його, навіть якщо доведеться його пристрелити".

А тут Флем, стоїть, засунувши руки до кишень, жуючи, ніби він проходив випадково.

— Забирай гроші, а я візьму свого коня,— вріпився Генрі.— Віддай йому гроші,— наказує він місіс Армстид.

— Не бачити тобі мого коня,— говорить техасець.— Забирайте його додому, місіс.

Тоді Генрі уздрів Флема.

— Ти причетний до коней,— каже він.— Я купив одного. Ось гроші за нього.

Він узяв банкноту з рук місіс Армстид. Простягнув її Флемові.

— Я купив коня. Запитай його. Ось гроші,— каже він, подаючи банкноту Флемові.

Коли Флем узяв гроші, техасець кинув мотузку, яку вихопив з руки Генрі. Він ще раніше послав Екового хлопця до крамниці купити пакунок печива, витяг його і заглянув усередину. Пакунок був порожній, і він кинув його додолу.

— Містер Сноупс поверне вам гроші завтра,— каже він місіс Армстид. — Ви отримаєте їх завтра в нього. Кінь уже не належить вашому чоловікові. Забирайте свого чоловіка, посадіть на бричку і везіть додому.

Місіс Армстид повернулася до брички і сіла в неї.

— А де та коляска, що я купив? — запитує техасець. Сонце вже зайшло. А тоді на ґанок вийшла місіс Літтлджон і задзвонила до вечері.

IV

Я зайшов і повечеряв. Місіс Літтлджон ставила, як правило, перепічки чи щось подібне, а тоді виходила на ґанок і гукала нас. Техасець запряг своїх коней до коляски, яку виміняв за двох лошаків, і вони з Флемом поїхали, а господиня сказала, що решта покупців, які ніколи не мали упряжі, пішли до крамниці І. О. Сноупса купити ремінняччя; біля воріт не було нікого, крім Генрі Армстида і місіс Армстид, яка сиділа на возі посеред шляху, та Ека Сноупса з його хлопцем.

— Мені байдуже, скільки тих дурнів чоловіків сьогодні вб'ється,— каже місіс Літтлджон,— але я не дозволю Екові Сноупсу знову приводити хлопчину на обійстя.

Вона пішла до воріт, проте повернулася без хлопця і без Ека.

— Не турбуйтеся про хлопця,— кажу я.— Він заворожений.

Минулого вечора хлопець пішов услід за Еком, коли той допомагав годувати коней. Весь гурт пролетів над головою хлопчини, і жоден кінь не зачепив його. Зачепив його Ек. Він схопив хлопця, кинув до воза, взяв мотузку і дав йому доброї хльости.

Отож я попоїв, пішов до своєї кімнати і почав роздягатися, тому що наступного дня мав далеко їхати; я намагався продати машинку місіс Бандрен аж за Уайтліфом; раптом Генрі Армстид відчинив ворота і сам зайшов за огорожу. Він не міг дочекатися, поки решта чоловіків прийде з мотузками, щоб допомогти і йому. Ек Сноупс говорив, що умовляв Генрі зачекати, але Генрі не послухав. Ек розповідав, що Генрі підійшов прямо до коней, і коли гурт зірвався, коні пронеслися над Генрі, мов сінокосарка. Ек також додав, що минулого вечора він вчасно вихопив хлопця, а коні пронеслися через ворота, мов повінь, налетіли на повози, прив'язані до дерев обіч шляху, вивертаючи дишла і рвучи упряж, ніби це була волосінь для вудіння; при цьому місіс Армстид ще сиділа у

бричці посеред шляху, мов вирізьблена із дерева. Тоді вони розбіглися, дикі коні і свійські мули з рештками упряжі і поодинокими деревами, що тяглися за ними понад дорогою.

— А ось і наш б'є копитом! — навів Ек слова свого хлопця.— Він біжить прямо в дім місіс Літтлджон.— Ек каже, що кінь скочив сходинами в кімнату, ніби постоялець, який запізнився на вечерю. Я так гадаю. В кожному разі, я був у кімнаті, уже роздягнений, одна шкарпетка на нозі, а інша — в руці, виглядаючи у вікно; коли здійнявся гармидер, я почув, як щось ударило в акордеон у вітальні; він загув, мов паротяг. Тоді двері в моїй кімнаті захиталися, мов порожнє відерце на вітрі, я поглянув через плече і побачив щось таке, що нагадувало чотирнадцятифутове крило вітряка, яке витріщило на мене очі. Оглядало воно мене не довго, бо наступної миті я вистрибнув у вікно.

Слід гадати, що воно теж було спантеличене. Може, воно й бачило колючий дріт та вилущену кукурудзу, проте знаю, що не бачило дотоді ані білизни, ані агента з продажу швацьких машин. Однак воно крутнулося і побігло назад кімнатою геть із дому, а там зустріло Ека Сноупса і його хлопця, які поверталися, несучи мотузку. Тоді воно знову повернулося, пробігло вітальнею до заднього ґанку, де зустріло місіс Літтлджон. Вона саме зібрала одяг, який випрала, і йшла до ґанку з оберемком в одній руці і пральною дошкою в іншій, коли виявилося, що це був кінь, який ковзнув по підлозі, намагаючися зупинитися і повернути назад. Але застукати зненацька місіс Літтлджон було неможливо.

— Забирайся геть звідси, лобуряко,— каже жінка. Вона торохнула коня дошкою по морді, і дошка репнула так, ніби по ній вгатили сокирою, а коли кінь повернувся, щоб утекти, вона гепнула його тим, що залишалося від дошки, цього разу вже не по голові.— І не потикайся сюди,— каже вона.

Ек і його хлопчина саме вскочили у вітальню. Гадаю, що кінь нагадував крило вітряка і Екові також.

— Геть звідси, гадюко! — гукає Ек.

Але часу вже не було. Ек упав долілиць на підлогу, а хлопець не рухався. Хлопчина був невисокий, у комбінезоні, як і батько; кінь пролетів над ним, не зачепивши і волосинки. Я бачив це, тому що повертався східцями, тримаючи шкарпетку, в одній білизні, кож кінь знову з'явився на ґанку. Він глянув на мене, рвучко обернувся, побіг до кінця помосту, перестрибнув через поручні та паркан, мов шуліка, майнув через двір, вискочив у ворота, цибнув через вісім чи десять перекинених возів і побіг шляхом. Саме стояв повний місяць. Місіс Армстид все ще бовваніла у бричці, ніби викарбувала з дерева, покинута і забута.

Отакий собі кінь. Швидкості він не збавляв. Біг він приблизно сорок миль за годину, аж тут місток через потік. Шлях був би вільний, якби не нагодився Вернон Талл,— він саме їхав мостом, коли кінь добіг туди. Талл повертався з міста; він не чув про розпродаж; господар та його дружина, три доньки і тітка містера Талла — всі сиділи у крісельцях на возі, і всі дрімали, навіть мули. Вони тихенько їхали, коли кінь налетів на міст, але Талл дізнався про те лише тоді, коли мули намагалися повернути вози назад посеред мосту, і він угледів поміж мулів крапчастого шибеника, від якого дишло воза закрутилося, мов білка у колесі. Він розповідав потім, що в нього вистачило часу лише на те, аби стьобнути коня батогом по ніздрях, тому що мули повернули воза, а кінь перескочив через мула і побіг далі, підбадьорений батогом Вернона.

Талл говорив, що мули заплутали повіддя і залізли аж у віз, тому Талл намагався одігнати їх, намотавши віжки на руку. Потім, розповідав він, навколо було видно перекинеш крісельця, жіночі ноги, білі панчішки, що блищали у місячнім сяйві, в той час як кінь побіг шляхом, мов привид.

Мули викинули Талла з воза і трохи протягли його мостом, аж доки віжки порвалися. Присутні гадали, що Талл загинув, і коли вони нахилилися над ним, щоб витягти занози, з'явився Ек з хлопцем, які

несли мотузку. Вони бігли і важко дихали, запитуючи: "А куди побіг кінь?"

V

Я повернувся до своєї кімнати, натягнув штани, взувся і негайно пішов допомогти Генрі Армстидові вибратися з-під уламків у подвір'ї. Щоб мені пропасти, коли він не нагадував мерця,— так у нього звисала голова і у світлі місяця мерехтіли зуби, а очі закотилися. Звідусіль лунав тупіт коней; жодний з них ще не забіг далі, ніж за чотири-п'ять миль, бо вони, мабуть, не знали околиць. Отож ми чули і тупіт коней і крики чоловіків, які час від часу вигикували: "Агов! Тримай його!"

Ми внесли Генрі до помешкання місіс Літтлджон. Його поклали у вітальні; господиня все ще тримала оберемок білизни. Вона оглянула нас, поклала розбиту пральну дошку, взяла ліхтар і відчинила двері до порожньої кімнати. "Несіть його сюди",— сказала вона.

Ми внесли його і поклали на ліжко. Місіс Літтлджон поставила ліхтаря на столик, все ще тримаючи білизну. "Ось що я скажу вам, чоловіки",— говорить вона. Наші тіні майоріли на стіні, і чути було, як ми дихаємо. "Краще покликати його дружину",— продовжує місіс Літтлджон. І вона вийшла, тримаючи оберемок білизни.

— Вважаю, що слід,— озивається Квік.— Ану, хто небудь, приведіть її.

— Чому б не піти тобі? — питає Уінтерботтем.

— Нехай її приведе Ернст,— каже Дарлі.— Він їхній сусіда. Ернст пішов, щоб привести її, причому, я можу заприсягнутися, він виглядав ну чисто як мрець. Тут заходить місіс Літтлджон, з казанком і рушниками. Вона заходилася обтирати Генрі, аж ось появляються місіс Армстид і

Ернст. Місіс Армстид підійшла до ліжка і зупинилася, склавши руки під фартухом, спостерігаючи, що робить місіс Літтлджон.

— Вам, чоловікам, слід вийти звідси,— каже місіс Літтлджон.— Ідіть собі геть. Ходіть та пошукайте ще якоїсь іграшки, шо вб'є когось із вас.

— Він помер? — запитує Уінтерботтем.

— Це не твоя заслуга, якщо він живий,— відказує місіс Літлджон.— Піди та приведи Уілла Вернона. Сказати коротко, я гадаю, що чоловік мало чим відрізняється від мула. Хіба що у мула більше розуму.

Ми пішли за дядечком Біллом. Викотив повний місяць. Навколо з відстані чотирьох миль долинало: "Егей! Переймай його!" По всій околиці на кожному мості гриміло: "Агов! Ось він біжить! Переймай його!"

Не встигли ми вийти, як заверещав Генрі. Вважаю, що вода місіс Літтлджон привела його до тями; врешті, він був живий. Ми подалися до дядечка Білла. В будинку було темно. Ми погукали, через якийсь час вікно відчинилося, і дядько Біллі висунув голову; мов дятел, прислуховуючися.

— Хіба ще тих зайців ловлять? — запитує він.

Натягнувши штани на нічну сорочку, з помочами, що, спущені, хиталися на всі боки, він виходить із домівки, тримаючи скриньку з ветеринарним інструментом.

— Так, сер,— каже він, нахиляючи голову, мов дятел.— Все ще намагаються упіймати.

Голосіння Генрі ми почули, не дійшовши до оселі місіс Літтлджон. Він стогнав: "Ой-ой-ой!" Ми зупинилися у дворі. Дядечко Біллі пішов до

кімнати. Чути було лише Генрі. Ми стояли у дворі і прислуховувалися, як коні бігали мостами, а навколо лунало: "Агей! Агей!"

— Ек Сноуп мав би спіймати свого коня,— каже Ернст.

— Та мав би,— погоджується Уінтерботтем.

Генрі стогнав у будинку, а потім знову взявся верещати. "Це дядечко Біллі почав своє лікування",— каже Квік. Ми заглянули до вітальні. Світла ніде не було видно. Аж ось з'явилася місіс Літтлджон.

— Білл потребує допомоги,— говорить вона.— Ти, Ернсте. Іди допоможи.— Ернст пішов у дім.

— Чуєш їх? — запитує Квік.— Гупотять на мості Четвертої милі.— Ми справді почули щось подібне до віддаленого грому; проте лунав він недовго.

— Агей!

А Генрі вів своє: "Ой-ой-ой!"

— Вони обидва взялися за нього,— каже Уінтерботтем.— Ернст також.

Все це відбувалося на початку ночі. І це непогано, бо ж чоловікам знадобилася довга ніч, щоб ганяти коней, і для Генрі теж, який лежав і скиглив, оскільки у дядечка Білла не було пінохлору, і він вправив ногу Генрі так. Довга ніч потрібна була і Флемові. Яке ж зауваження, на вашу думку, зробив Флем?

Отож-бо. Жодного. Тому що його не було. Його ніхто не бачив з тієї миті, як техасець поїхав.

VI

Була субота. Гадаю, що вдень місіс Армстид з'їздила додому, щоб подивитися, як там хлопці. Втім, діти, мабуть, і не знали, де були батько з матір'ю. На щастя, найстарша їхня донька, років дванадцяти, приглянула за меншими. Те саме вона робила й протягом наступних двох днів. Місіс Армстид доглядала за Генрі вночі, а вдень їздила додому (за чотири милі), щоб подбати про хлопців. Вона варила горщик страви, а дівчина стерегла дім та вгомоняла малюків.

— Як там хлопці? — запитала місіс Літтлджон.

— Все гаразд,— відказує місіс Армстид.

— Вони не бояться вночі? — поцікавилася місіс Літтлджон.

— Айна Мей зачиняє двері на засув, коли мене нема,— відповідає місіс Армстид.— А в ліжко вона кладе сокиру. Гадаю, вона зуміє нею замахнутися.

Я теж так гадаю. І думаю, що місіс Армстид чекала на Флема, коли він повернеться до містечка; до сьогоднішнього ранку його ніхто не бачив; а їй треба було одержати гроші, які він тримав для неї, взявши їх у техасця. Безсумнівно. Так воно і було.

До того ж я чув, як місіс Армстид і місіс Літтлджон розмовляли на кухні вранці, поки я снідав. Місіс Літтлджон повідомила місіс Армстид, що Флем у місті. "Можете запитати його про п'ять доларів",— каже місіс Літтлджон.

— Думаєте, він віддасть їх? — питає місіс Армстид.

Місіс Літтлджон мила посуд, і мила, як це робить чоловік, ніби посуд був залізний. "Ні,— каже вона.— Але запитати не зашкодить. Може, йому стане соромно. Важко сказати, проте все може статися".

— Якщо він їх не поверне, то яка користь питати? — каже місіс Армстид.

— Вам видніше,— каже місіс Літтлджон.— Гроші ж ваші.

Знову загримів посуд.

— То ви вважаєте, що він їх не поверне? — запитує місіс Армстид.— Той техасець сказав, що гроші віддадуть. Він говорив, що я можу отримати їх від містера Сноупса згодом.

— Тоді підіть і запитайте у нього,— відказує місіс Літтлджон.

Я чув, як бряжчить посуд.

— Він не поверне їх,— каже місіс Армстид.

— Гаразд,— відповідає місіс Літтлджон.— Тоді не просіть його.

Знову забряжчали тарілки; місіс Армстид, видно, допомагала. "Так ви вважаєте, що він не поверне?" — запитує вона. Місіс Літтлджон не сказала нічого. Брязкіт стояв такий, ніби вона била посуд. "Може, мені краще піти і поговорити про це з Генрі?" — говорить місіс Армстид.

— Я б так і вчинила,— відказує місіс Літтлджон. Щоб мені пропасти на місці, коли вона не била тарілкою об тарілку.— Тоді Генрі знову зможе купити коня за п'ять доларів. Можливо, наступного разу він купить такого, що вб'є господаря. Якби я була в цьому переконана, я б сама дала вам гроші.

— Думаю, що краще поговорити спочатку з ним,— каже місіс Армстид. А тоді почувся такий брязкіт, ніби місіс Літтлджон зібрала весь посуд і кинула його на пічку; я пішов собі.

Це сталося вранці. Я з'їздив до місіс Бандрен і повернувся назад, гадаючи, що все вляглося. Отож після сніданку я пішов до крамниці. Там був Флем, сидів на стільчику і стругав паличку, так ніби він і не виїздив нікуди, а весь цей час служив у Джоні Варнера. І.О. притулився до дверей, у жилетці і з зачіскою навпіл, так як у Флема, перед тим як І.О. заступив його на місці прикажчика. Дивна річ з цими Сноупсами: вони всі схожі один на іншого, однак серед них немає і двох, яких можна назвати братами. Вони завжди лише кузени, подібно до Флема і Ека та Флема і І.О. Там був і Ек, який обперся об стінку, він та його хлопець, які їли сир з печивом, дістаючи їх із торби; вони сказали мені, що Ек не ходив додому взагалі. І що навіть Лон Квік не повернувся до міста. Він ганявся за своїм конем до Самсонового моста, разом з бричкою і наметом. Ек нарешті спіймав свого. Кінь забіг у глухий кут у Фріманову обійсті, а Ек та його хлопчина зав'язали вхід туди мотузкою футів на три заввишки. Кінь добіг до кінця, обернувся і побіг назад. Ек сказав, що кінь не бачив вірьовки взагалі.

— І він не намагався втекти? — поцікавився я.

— Ні,— говорить Ек, поїдаючи шматок сиру з леза ножа.— Лише відкинув копита.

— Відкинув копита? — здивувався я.

— Він зламав собі шию,— відказав Ек.

Отож вони сиділи навпочіпки, мабуть, шестеро, і говорили, говорили з Флемом; ніхто з них не знав дотепер, чи має Флем яку вигоду з тих коней, чи ні. Нарешті я не стерпів і питаю:

— Флем добряче обібрав нас усіх,— кажу я,— так що ми навіть пишаємося ним. Так от, Флеме,— кажу я,— скільки ви заробили разом з техасцем на цих конях? Можеш сказати нам. Ніхто з нас, окрім Ека, не купив жодного; чоловіки ще не повернулися до міста, а Ек — твій двоюрідний брат; він з гордістю почує про це також. Скільки ви заробили?

Всі присутні стругали тріски, не дивлячися на Флема, так ніби вчилися стругати. Але можна було чути, як муха пролетіла. А І.О... Він чухав спину об двері, але раптом перестав, поглядаючи на Флема, мов мисливський пес, що робить стійку. Флем скінчив обстругувати ручку ціпка. Він сплюнув через поріг на шлях. "Це були не мої коні",— каже він.

І.О., ляснувши обома долонями по колінах, закудкудакав, мов курка.

— Ви, хлопці, нізащо в світі не спіймаєте Флема на гарячому,— каже він.

Приблизно в цю мить я бачу, як місіс Армстид виходить із воріт місіс Літтлджон і йде дорогою сюди. Я не обмовився і словом, потім кажу:

— Гаразд, якщо чоловік тюхтій і лопух, то ви не можете звинувачувати того, хто обдере його мов липку.

Флем мовчав і далі, обстругуючи палицю. Він не бачив місіс Армстид.

— Так, сер,— веду я далі.— Такий добродій, як Генрі Армстид, не може звинувачувати нікого, крім себе.

— Звичайно, не може,— погоджується І.О. Він також не бачить її.— Генрі Армстид вроджений йолоп. Він завжди був такий. Якби Флем не забрав його гроші, взяв би хтось інший.

Ми поглянули на Флема. Він не поворухнувся. Дорогою наближалася місіс Армстид.

— Добре,— кажу я.— Але подумайте, Генрі, зрештою, не купив коня. — Ми поглянули на Флема; можна було чути, як муха пролетить.— Отой техасець сказав їй, щоб вона забрала гроші у Флема наступного дня. Я гадаю, що Флем уже передав гроші місіс Літтлджон, аби вона повернула їх місіс Армстид.

Ми позирнули на Флема. І.О. навіть перестав чухати спину об двері. Він закудкудакав, мов курка.

— Ну, чи не молодець Флем? — каже І.О.

Місіс Армстид наближалася до крамниці, а я вів балачку, спостерігаючи за Флемом, коли він підведе голову і угледить її. Але він навіть не поглянув у той бік. Я говорив далі про Талла, про те, як він збирався позиватися з Флемом, а Флем сидів собі, обстругуючи ціпок, нічого не сказавши після того, як заявив, що то не його коні.

Тоді раптом озирнувся І.О. Він угледів місіс Армстид.

— Цитьте! — каже він. Звів очі і Флем.— Ось і вона! — каже І.О.— Іди до задньої кімнати. Я скажу, що ти сьогодні поїхав до міста.

Але Флем не зрушив з місця. Він просто сидів собі, стругаючи, а ми спостерігали, як місіс Армстид вийшла на ґанок, у своєму вигорілому капелюшкові, капоті та стоптаних тенісних черевиках, які ніби зашипіли на дошках. Вона підійшла і стала на ґанку, склавши руки попереду, ні на кого не дивлячись.

— Він сказав у суботу,— сказала вона,— що не продасть коня Генрі. Він говорив, що я можу отримати у тебе гроші.

Флем звів погляд. Ніж не зупинявся. Лезо продовжувало обстругувати скіпку, ніби Флем дивився на палицю.

— Він поїхав і гроші забрав із собою,— каже Флем.

Місіс Армстид ні на кого не дивилася. Ми також не дивилися на неї, окрім Екового хлопця. Той тримав половинку печива, жував і дивився на жінку.

— Він сказав, що Генрі не купив коня,— каже місіс Армстид.— Він сказав, щоб я отримала від тебе гроші сьогодні.

— Мабуть, він забув про них,— сказав Флем.— Він забрав гроші з собою у суботу.— Флем стругав далі. І.О. потихеньку чухав спину. Він облизав губи. Через якусь мить жінка поглянула на дорогу, яка вела нагору до цвинтаря. Вона дивилася на дорогу, хлопчик дивився на неї, а І.О. чухав спину об двері. Тоді вона повернулася до сходинок.

— Мабуть, час готувати обід,— каже вона.

— Як себе почуває Генрі сьогодні? — запитав містер Уінтерботтем.

Вона поглянула на Уінтерботтема: майже зупинилась.

— Він відпочиває, сердечно вам дякую,— каже вона.

Флем підвівся із стільця, відклавши ножа. Він сплюнув через поріг.

— Почекайте хвилинку, місіс Армстид,— каже він. Вона знову зупинилась. На нього вона не дивилась. Флем зайшов до крамниці, а І.О. припинив чухати спину і повів головою, мов журавель, у бік Флема, а місіс Армстид стояла, склавши руки, не дивлячись ні на кого. Вулицею проїхав віз, це був Фріман дорогою до міста. Вийшов Флем, за яким

невпинно спостерігав І.О. Флем тримав строкатий пакунок цукерок; можу заприсягнутися, що Флем дотепер винен за них гривеника Джоні. Він уклав пакетик місіс Армстид в руку, так ніби всунув його в дупло трухлявого дерева. Потім знову сплюнув через поріг.

— Трішки солодощів для хлопців,— каже він.

— Це гречно з вашого боку,— каже місіс Армстид. Вона тримала цукерки в руці, не дивлячись ні на кого. Еків хлопець пас очима пакунок, тримаючи шматочок печива в руці, але перестав жувати. Він дивився, як місіс Армстид загорнула пакунок у фартушину.— Мабуть, мені краще піти і приготувати обід,— каже вона. Потім повернулася і пішла з ґанку.

Флем знов сів на стільчик і відкрив ножа. Він ще раз сплюнув через поріг, повз місіс Армстид, туди, куди вона ще не стала ногою. І вона пішла далі, у своєму вигорілому капелюшкові і капоті того самого кольору до будинку місіс Літтлджон. Сукня на ній не коливалася, як то буває у жінки. Вигляд вона мала, мов той топляк, що сторчма пливе у воді під час повені. Ми дивилися, як вона повернула до будинку місіс Літтлджон і зникла за парканом. Флем стругав собі далі. І.О. знову заходився чухати спину об двері. Потім закудкудакав, мов дурна курка.

— Отож і ви, хлопці, не дуже силкуйтеся,— каже І.О.— Флема не випередите. Його чіпати не можна. Ну, чи не молодець він?

Щоб мене грім побив, але це так. А якби я пригнав гурт диких лошаків до містечка і продав їх сусідам та родичам, то мене б лінчували. Авжеж, сер.